

İlkokul ve Ortaokullarda Öğrenim Gören Öğrencilerin Velilerinin Taşınalı Eğitime İlişkin Görüşleri

Hüseyin ÖZTÜRK

Yrd. Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Tekbir KAYMAK

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi

Makale Gönderim Tarihi: 09.05.2014, Makale Kabul Tarihi:21.10.2014

Öz: Bu araştırmada 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılında Malatya ilinde taşınalı eğitim uygulaması yapılan 8 (sekiz) devlet okulunda çocukları taşınalı eğitimle öğrenim gören öğrenci velilerinin görüşlerine başvurulmuş ve araştırma sonunda taşınalı eğitim uygulamasına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Veri toplama aracı olarak, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemiyle toplanmış ve betimsel analiz yöntemine göre değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda velilerin taşınalı eğitime yönelik görüşlerinin genelde olumlu olduğu görülmüştür. Velilerin taşıma merkezi okullarını eğitim yönünden yeterli bulurken, taşıma araçlarında yardımcı rehber personeli yetersiz buldukları sonucuna varılmıştır. Taşıma merkezi okullarının arzu edilen düzeyde olması için veli beklentilerinin dikkate alınması ve uygulamaların bu öneriler doğrultusunda geliştirilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Veli görüşü, taşınalı eğitim, taşıma merkezi okul ve taşınalı eğitim sorunları.

View on Mobil Education of Parents of Students Studying in Primary and Secondary Schools

Abstract: In this research, researcher developed some proposals about practice of mobile education that appealed at 8 schools with view of

parents in term of education of 2013-2014 in Malatya which primary and secondary school are in some building.

As data collection device, semi- structured data collection device is used in this research. Data were collected through interview method from qualitative research methods and evaluated according to descriptive analysis metod. In conclusion, it has been shown the opinions of parents on mobile education is generally positive. Parents deems adequate transportation-centred schools but guide to help staff working in transport is insufficient.

It has been suggest that parents expectations should be considered to be at the desired in level of transportation center school and applications should be developed in this direction.

Keywords: parent's views, mobile education, transportation-centred schools, primary school problems.

GİRİŞ

Örgün eğitim kurumu içerisinde yer alan her öğretim kademesinden; kuruluş amacında belirtilen hedefleri gerçekleştirmesi beklenir. Bu yüzden eğitim-öğretim hizmetini sunma görevi okullara verilmiştir. Okulların kendi hedeflerini gerçekleştirebilmesinin en belirleyici ögesi yeterli ve nitelikli olmasıdır. Nitel ve nicel yetersizlikler, eğitim sürecini hiç şüphesiz olumsuz etkilemektedir.

Milli Eğitim Temel Kanununda, İlköğretim ve Eğitim Kanununda, beş yıllık kalkınma planlarında ve Milli Eğitim şuralarında belirlenen hedefler ve getirilen önerilere rağmen ilköğretimin görevini fonksiyonel olarak yerine getirebilmesi için gereken yapısal ve yönetsel şartların yeterince yerine getirildiği söylenemez. Kırsal alanda bu yetersizlik daha fazladır.

Uzun yıllar, küçük yerleşim birimlerindeki bu uygulamaya dönük programlar düzenlenememiş, bağımsız sınıf programının birleştirilmiş sınıflarda da uygulanması öngörülmüştür. Birleştirilmiş sınıf uygulamasına yönelik bir okul programı modeli de geliştirilememiştir. Küçük yerleşim birimlerine okullar açılması veya kırsaldan kente göç nedeniyle bazı köy okullarının boşalması, bu okulların tüm sınıflarında 10-15 kişilik öğrenci mevcudu ile eğitim-öğretimin sürdürülmesi sonucunda; öğrenci azlığı nedeni ile okulların kapanması, okul binalarının âtil hale gelmesine neden olmuştur (Altunsaray, 1996: 1).

Böylece nüfusu az olan birçok yerleşim yerinde öğrenci sayısı düşen okullar kapanırken; buralarda gerçekleşen eğitim faaliyetlerinin taşıma merkezlerine kaydırılması öngörülmüştür. Dağınık yerleşim birimlerindeki öğrencileri birleştirilmiş sınıf uygulamasından kurtarmak, bina, derslik, ders araç gerecini ve öğretmeni daha rantable kullanmak, müstakil sınıflarda daha iyi bir ortamda eğitim-öğretim sunmak amacıyla "Taşımali İlköğretim Uygulaması"na geçilmiştir.

Taşımali eğitimin olumlu ve olumsuz yönleri kamuoyunda tartışılmaya, bu konuda araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu cümleden olarak; elinizdeki bu araştırma, Malatya ilinde taşımali ilköğretim uygulamasını kapsam, belirlenen idari şartlar çerçevesinde işleyişinin değerlendirilmesi, problemlerin tespit etmek ve çözüm önerilerinde bulunmak üzere yapılmıştır. Bu araştırmada çocukları taşıma merkezinde eğitim gören velilerin görüşlerine başvurulmuş ve araştırma sonunda taşımali eğitim uygulamasına yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Türkiye'de Taşımali Eğitim Uygulaması

Taşımali eğitim ne demektir? Taşımali İlköğretim Yönergesine göre (1994) Taşımali İlköğretim, ilköğretim çağındaki çocuklar ile birleştirilmiş sınıflar programı uygulayan öğrencileri ve az nüfuslu dağınık yerleşim birimlerinde bulunan okullardaki öğrencilerin, merkezi olarak seçilen ilköğretim kurumlarına günü birlik taşınıp eğitim-öğretimin görmelerinin sağlanması için yapılan uygulamaları kapsamaktadır.

Taşımali eğitim uygulamasına 1989-1990 öğretim yılının 2.yarisından itibaren Kırklareli'nde üç, Kocaeli'nde iki merkezde deneme mahiyetinde, pilot uygulama olarak başlanmış, verimli bulunması üzerine; proje genişletilerek dokuz ilde daha taşımali eğitim uygulanmaya koyulmuştur (MEB, 95: 3). Bu uygulamaların başarılı görülmesi üzerine 1990-1991 öğretim yılından itibaren

Antalya, Çankırı, Gaziantep, Konya, Van, Balıkesir illerinde başlatılması için bakan onayı alınmıştır (Büyükkaragöz ve Şahin, 1995: 41). 1990-1991 öğretim yılında 9 ilin 35 ilçesine bağlı 258 okul ve yerleşim biriminden 3289 öğrenci 78 merkez okula (Arı, 2003:104), 1991-1992 öğretim yılında 29 ilin 160 ilçesine bağlı okul ve yerleşim biriminden 18256 öğrenci 408 merkez okuluna, 1992-1993 öğretim yılında 43 ilin 325 ilçesine bağlı okul ve yerleşim biriminden 53676 öğrenci 938 merkez okuluna, 1993-1994 öğretim yılında 56 ilin 537 ilçesine bağlı okul ve yerleşim biriminden 84263 öğrenci 1653 merkez okuluna, 1994-1995 öğretim yılında 57 ilin 493 bağlı okul ve yerleşim

ÖZTÜRK ve KAYMAK: İlkokul ve Ortaokullarda Öğrenim Gören ...

biriminden 74981 öğrenci 1630 merkez okula taşınmıştır (Öztürk, 2001: 113).

1995-1996 öğretim yılında 62 il 557 ilçede uygulanmakta olan proje çerçevesinde 5994 okulun öğrencileri 2182 merkezi okula taşınmıştır. Taşınan öğrenci sayısı 95554'tür.

1996-1997 öğretim yılında 64 il ve 574 ilçede uygulanmakta olan proje çerçevesinde 7069 okulun öğrencileri 2252 merkezi okula taşınmıştır. Taşınan öğrenci sayısı 115275'tir (MEB, İOGM, 1996).

1997-1998 öğretim yılında eğitimde niteliğin yükseltilmesi, okulu bulunmayan yerleşim birimlerindeki öğrencilerin ilköğretime kavuşturulması ve birleştirilmiş sınıf uygulamasının en aza indirilmesi amacıyla taşınmalı ilköğretim uygulaması 71 ilin 18066 köy ve mezralarından 264441 öğrenci taşınmıştır. Bu uygulamada 1 öğrencinin devlete yıllık maliyeti 16.900 TL'dir (Uluğbay, 1997: 47).

1999-2000 öğretim yılında taşınmalı eğitim yapılan il sayısı 74, taşınılan merkez sayısı 5370 ve taşınılan okul sayısı 22391'dir. Toplam 621986 öğrenci taşınmıştır. Bu öğrencilerden 339762'si erkek 282224'ü kızdır (MEB, 2000: 93-96). 1997-1998 öğretim yılından itibaren Kesintisiz Zorunlu Eğitim uygulaması taşınmalı eğitimin yaygınlaşmasına neden olmuştur (Öztürk, 2001: 114).

2012-2013 öğretim yılındaki verilere göre; 80 ilde, 7037 taşıma merkezine, 18401 yerleşim biriminden 4141722'si erkek ve 396637'si kız olmak üzere; toplam 810809 öğrenci ile taşınmalı eğitim yapılmıştır. Bunlardan 274504'ü ilkokul, 536305'i ortaokul öğrencisidir (Millî Eğitim İstatistikleri, 2013: 116).

Taşınmalı eğitim uygulamasının yasal dayanakları var mıdır, varsa bunlar nelerdir? T.C. Anayasasının 42. mad. ile 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun nüfusun az ve dağınık olduğu yerlerde; köyler gruplandırılarak; merkezi durumda olan köylerde ilköğretim bölge okulları ve bunlara bağlı pansiyonlar, gruplandırılması mümkün olmayan yerlerde ise yatılı ilköğretim bölge okulları veya gezici okullar açılabilir, hükmünü içeren 9. maddesi ile 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 8. maddesinde; eğitim de kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır. Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır denilmektedir.

MEB Tebliğler Dergisinin Aralık 2014 tarihli sayısında yayımlanan 34 maddeli Taşınmalı İlköğretim Yönergesi ile MEB

02.08.2012 tarih ve 11016 sayılı genelgesi doğrultusunda zorunlu eğitim 8 yıldan 12 yıla çıkarılmasıyla birlikte; ortaöğretim öğrencileri de taşınalı eğitim kapsamına alınmıştır.

Bu konuya ilişkin araştırmalar aşağıda ele alınmıştır.

Altunsaray (1996), "Taşınalı İlköğretim Uygulamasının Değerlendirilmesi (Balıkesir Örneği)" başlıklı araştırmasında, taşınalı ilköğretim uygulamasını öğretmenlerin, yöneticilerin, müfettişlerin görüşlerine dayalı olarak belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırma 1995-1996 öğretim yılında Balıkesir ilinde bulunan 89 taşıma merkezi okulun 30'unda gerçekleştirilmiştir.

Geliştirilen veri toplama aracı ile taşıma merkezlerinde bulunan sınıfların öğretmenleri, yöneticiler ve bu okulu denetleyen müfettişlerin uygulamaya ilişkin görüşleri alınmıştır. Araştırma sonucunda; taşınan öğrencilerin eğitim-öğretim açısından olumlu etkilendikleri, ancak taşıma merkezi olan okulların fiziki yönden, eğitim araç-gereçleri yönünden yetersiz oldukları, taşınan öğrencilerin beslenme problemlerinin olduğu, Valilik ve Milli Eğitim Müdürlüğünün destek sağlamada yetersiz kaldığının görüldüğü ifade edilmiştir.

Arı (2003), "Taşınalı İlköğretim Uygulaması (Uşak Örneği)" başlığı altında yaptığı araştırmasında, iki farklı anket, öğretmen ve öğrencilere uygulanmış, araştırmadan elde edilen bulgular tablolar halinde verilerek değerlendirilmiş ve aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Öğrenciler arasında sınırlı da olsa gruplaşmaların olduğu, öğrencileri derse motive etmekte güçlük çekildiği, öğrencilerin derse hazırlıksız geldiği, taşıma merkezi olan okulların fiziki kapasitelerinin yetersiz olduğu, velilerin veli toplantılarına katılımının düşük olduğu, çocuklarının durumları ile yeterince ilgilenmedikleri ortaya çıkmıştır.

Işık ve Maya (2003), "Taşınalı İlköğretim Uygulaması ve Bu Uygulamaya Son Verilmesiyle İlgili Veli Görüşleri" başlığı altında yaptıkları araştırmaları 2000-2001 öğretim yılında Çanakkale ilinde gerçekleştirmişlerdir. Veli görüşlerini belirlemek amacıyla geliştirilen "Taşınalı İlköğretim Uygulamaları ve Veli Görüşleri Anketi" kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda, öğrenci velilerinin büyük çoğunluğunun taşınalı eğitimi istemediği, taşınalı eğitimden vazgeçilerek okullarının yeniden açılmasını istedikleri, köylerinde sürdürülen birleştirilmiş sınıf uygulamalarından memnun olmadıkları sonucuna varılmıştır.

Boğuşlu (2007), "Taşınalı Sistemin İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Fen Başarılarına Bilişsel, Duyuşsal ve Psiko-motor

ÖZTÜRK ve KAYMAK: İlkokul ve Ortaokullarda Öğrenim Gören ...

Davranış Açısından Etkisi" başlığı altında yaptığı çalışmasında Bayburt ilinde taşımali eğitim gören öğrenciler ele alınmıştır. Öğrencilere, taşımali eğitimin etkilerini kapsayan 24 soru sorulmuş elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Çalışmada elde edilen veriler, taşımali eğitimin öğrenci başarıları açısından etkili olduğunu ve büyük ölçüde amacına ulaştığını ortaya koyduğunu, özellikle bilişsel ve duyuşsal alanda öğrencilerin başarılarının üst düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özgun (2007), "İstanbul'da Taşımali Eğitimin Okul-Veli-Öğrenci Açısından Olumlu ve Olumsuz Etkileri" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında; İstanbul'da taşımali eğitimin okul, veli ve öğrenci açısından olumlu ve olumsuz etkilerini değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Yüce (2008), "Taşımali Eğitim-Öğretim Yapan İlköğretim Okullarındaki İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Derslerine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi (Sincan Örneği)" başlıklı yüksek lisans çalışmasında; normal ve taşımali sistemde eğitim-öğretim gören ilköğretimin II. kademesindeki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın evrenini 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Sincan ilçesinde taşımali eğitim yapan ilköğretim okullarındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem grup olarak bu ilköğretim okullarında eğitim gören 137 taşınan ile 137 yerleşik öğrenci tesadüfi örnekleme yoluyla tespit edilmiştir. Yapılan bu araştırma sonucunda, yerleşik eğitim-öğretim gören öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı olan tutumlarının, taşınan öğrencilere göre daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen başka bir bulgu ise; sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutum sergileyen öğrencilerin ders notları en yüksek (5) iken, tutum azalmasına bağlı olarak öğrencilerin ders notlarında anlamlı bir düşme olduğu görülmüştür.

Kaya ve Aksu (2009), "Fırsat ve Olanak Eşitliğinin Sağlanmasında Bir Adım Olarak Taşımali Eğitim" konulu araştırmalarında; öğrenciler arasındaki başarı farklarının kapatılmasında taşımali eğitimin rolünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, Gaziantep ili Nizip ilçesine bağlı İkizce Köyü'nde bulunan ve taşıma merkezi okulu olan İkizce İlköğretim Okulu'nda gerçekleştirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre; taşımali eğitim fırsat ve imkân eşitsizliğinin ortadan kaldırılması ve öğrenciler arasındaki farklılıkların kapatılmasında önemli bir rol üstlendiği görülmüştür. Bunlar; okul başarıları bakımından taşımali öğrenciler, taşıma merkezi öğrencilerine göre; not ortalamaları bakımından, devamsızlıkları açısından, sınıf okul birincileri ve seviye tespit sınavı sonuçları açısından taşımali öğrencilerin,

taşıma merkezi öğrencilerine göre daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Taşınmalı eğitim ile ilgili araştırmalar incelendiğinde genel olarak, taşınmalı eğitimin öğrenci başarısını olumsuz etkilediği görülmektedir. Kimi zaman nicel, kimi zaman nitel, kimi zaman da nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı araştırmaların yapıldığı görülmüştür. Yapılan bu araştırmalar, taşınmalı eğitimin eğitim-öğretimi etkileyen birçok durum hakkında önemli bilgiler sağlamaktadır. Öğrencileri etkileyen her durumu incelenebilir niteliktedir. Bu araştırmaların daha çok, öğrencilerin akademik başarısı üzerinde durdukları görülmüştür. Taşınmalı eğitimin sorunlarını tek yönlü olarak inceleyen ve daha çok nicel yöntemler kullanılarak yapılan araştırmaların olduğu da görülmektedir. Yine taşınmalı eğitimi araştıran ve bu araştırmayı yaparken nitel araştırma yöntemini kullanarak veli görüşlerine başvurarak konuyu derinlemesine inceleyen araştırmalara nadiren rastlandığını belirtmeliyiz.

Bu araştırmanın problem cümlesi “ilkokul ve ortaokullarda öğrenim gören öğrenci velilerinin taşınmalı eğitime ilişkin görüşleri nelerdir?” şeklindedir. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Araştırmanın problem cümlesinden hareketle, araştırma probleminin ayrıntılarına yönelik oluşturulan ve araştırmada cevap aranan alt problemler aşağıdadır:

1. Velilerin taşıma merkezi olan okulun evlerine uzaklığına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Velilerin taşıma merkezinin fiziki durumunun (bahçe, spor salonu, dersliklerin) yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Velilerin taşıma merkezinin laboratuvar, kütüphane, vb. eğitim araç ve gereçlerinin yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Velilerin taşıma merkezinde çocuklara verilen yemeklere ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Velilerin taşıma merkezlerindeki sağlık hizmetlerinin yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
6. Velilerin öğrencileri taşıyan araçların güvenliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Velilerin öğrencileri taşıyan araçların kapasiteleri ve ısıtma sistemlerinin yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
8. Velilerin araç şoförlerinin eğitiminin yeterliliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
9. Velilerin taşıma servislerinde yardımcı rehber personelin olup olmadığına ilişkin görüşleri nelerdir?

ÖZTÜRK ve KAYMAK: İlkokul ve Ortaokullarda Öğrenim Gören ...

- 10- Velilerin çocuklarının gittiği okulun taşıma merkezli ilköğretim okulu olarak seçilmesine ilişkin görüşleri nelerdir?
- 11- Velilerin çocuklarının taşınmalı eğitim almasına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 12- Velilerin taşınmalı eğitimde okuyan çocukların başarılı olup olmadığına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 13- Velilerin çocuklarının istekli okula gidip gitmediklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- 14- Velilerin çocuklarının taşınmalı eğitimle kaliteli bir eğitim alıp almadıklarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 15- Velilerin taşınan öğrenciler ile merkez okuldaki öğrenciler arasında başarı seviyesi arasında fark olup olmadığına ilişkin görüşleri nelerdir?
- 16- Velilerin taşınmalı eğitim dışında hangi eğitim yönteminin olmasını istediklerine ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Eğitim, her öğrencinin doğuştan gelen insanlık hakkıdır. Her ülke vatandaşlarına bu hizmeti götürmekle yükümlüdür. Dolayısıyla eğitim bir kamu hizmetinden öte kişilik hakkıdır. Dolayısıyla eğitim çağındaki her çocuğa eğitim hizmeti ulaştırılmalıdır. Bu eğitim hizmetinin ulaştırılmasında coğrafi, iklim, ekonomik vb nedenlerden bazı uygulamalar ortaya çıkmıştır. Taşınmalı eğitim de çocukların eğitim alma hakkını gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Taşınmalı eğitim önemli bir uygulamadır ve yıllardan beri ülkemizde uygulanmaktadır.

Bu araştırmanın amacı ilkokul ve ortaokullarda öğrenim gören öğrenci velilerinin taşınmalı eğitime ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve analizi ile bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma, taşınmalı ilkokul ve ortaokullarda okuyan öğrencilerin velilerinin taşınmalı eğitimle ilgili görüşlerinin incelenmesine yönelik nitel bir çalışmadır.

Nitel araştırmalar gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği bir araştırma dır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 39).

Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örneklemi 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Malatya ilinde bulunan sekiz Taşıma Merkezi okulunda okuyan öğrencilerin 20 velisinden oluşmaktadır.

Araştırmada örneklem seçiminde; amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2000: 54-93) göre; bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandıracaktır. Nitel araştırmada örneklem seçimi, araştırma probleminin özelliği ve araştırmacının sahip olduğu kaynaklarla yakından ilişkilidir. Bu sebeple bazen bir birey bile, tek başına bir araştırmanın örneklemini oluşturabilir. Görüşme yoluyla; deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar ve zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyeni anlamaya çalışırız.

Görüşme yapılan velilerin 2'si kadın, 18'i erkektir. Velilerin yaşları 27-68 aralığındadır. Velilerin 2'si ev hanımı, 9'u serbest meslek, 3'ü işçi, 6'sı ise çiftçidir. Örneklemin belirlenmesinde gönüllülük esas alınmıştır. Bu bakımdan, görüşme yapılacak velilere araştırmanın amacı ve süreci hakkında bilgi verilmiş ve araştırmaya katılmaya gönüllü olup olmadıkları sorulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme esnasında veri toplama aracı olan görüşme formu kullanılmıştır. Bu form, araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Geliştirilme sürecinde, formun kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla literatürden faydalanılmış, ayrıca eğitim bilimleri uzmanlarının görüşleri alınmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında araştırmacılar tarafından veliler için geliştirilen "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formları" kullanılmıştır.

Veli görüşme formu, taşıma merkezi okullarının fiziki altyapısı, eğitim durumu, verilen yemekler, okulun evlerine uzaklığı, öğrencilerin memnuniyeti, araç kapasiteleri ve ısınma durumu, şoförlerin eğitim durumu hakkında toplam 16 sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasında veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı bir süreç izlenmiş, araştırma verileri 2013-2014 eğitim-öğretim yılı güz döneminde toplanmıştır.

Verilerin toplanması örnekleme yer alan Taşıma Merkezli okullarda okuyan öğrencilerin velileri ziyaret edilerek, araştırmanın yöntem ve uygulama aşamaları araştırmacılar tarafından açık bir şekilde tanımlanarak, verilerin toplanması için uygun yer ve saatler belirlenmiştir. Belirlenen veliler evlerinde ziyaret edilerek araştırma hakkında bilgi verilmiş ve gönüllük esasına dayalı olarak 20 veliyle yüz yüze görüşülmüştür.

Veriler görüşme yöntemine göre toplanmış olup, görüşmede elde edilen veriler analize tabi tutulmuştur. Veriler, nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz yöntemine göre düzenlenmiştir.

Veriler düzenlenirken araştırma sorusunda ifade edildiği şekilde kategorilere ayrılmış ve ele alınmıştır. Açıklamalarda neden sonuç ilişkisine bakılmış ve bulgulara ilişkin sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:224).

Katılımcıların görüşlerine göre doğrudan alıntılar yapılmıştır. Bu alıntılar velilerin her birine verilen numaralarla kodlanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde; araştırmanın nitel verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Bulgular araştırmanın alt amaçları doğrultusunda sunulmuş, nitel bulgular veli görüşlerinden örnek ifadelerle desteklenmiştir.

Velilerin Taşıma Merkezinin Evlerine Olan Uzaklığı Hakkında Görüşlerine İlişkin Bulgular

Velilere yöneltilen ilk soru taşıma merkezinin evlerine olan uzaklığını değerlendirmeleri yönündedir. Görüşme yapılan velilerin yarısı (10/20) taşıma merkezinin eve uzaklığının 1-10 km arasında, velilerin bir kısmının 11-20 km arasında (6/20), diğerleri ise 21-30 km arasında (4/20) olduğunu belirtmişlerdir.

Velilerin Taşıma Merkezinin Fiziki Durumunun (bahçe, spor salonu, derslikler) Yeterliliği Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Görüşme yapılan 20 veliye taşıma merkezinin fiziki durumunun yeterliliği sorulmuştur. Velilerin çoğunluğu (14/20), taşıma merkezinin fiziki durumunun köylerindeki okula göre daha iyi olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer veliler, (16/20) yeterli olmadığını söylemişlerdir. Velilerden biri "okulun fiziki durumundan memnun değilim" şeklinde görüş belirtmiştir.

Velilerin Taşıma Merkezinin Laboratuvar, Kütüphane vb. Eğitim Araç ve Gereçlerinin Yeterliliği Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan velilerin çoğunluğu (16/20) taşıma merkezinin laboratuvar, kütüphane, eğitim araç ve gereçlerinin yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Bazı veliler, "okulun kütüphanesi büyük" bazıları da "okuldaki eğitim araç ve gereçleri çocuklarımızın ihtiyacını karşılıyor" şeklinde görüş bildirmişlerdir. Diğer veliler (4/20), taşıma merkezinin laboratuvar, kütüphane, eğitim araç ve gereçlerinin yeterli olmadığını söylemişlerdir. Velilerden biri ise "okulun araç gereçleri yetersiz" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Velilerin Taşıma Merkezinde Çocuklarına Beslenme Verilip Verilmediği Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan 20 veliye taşıma merkezinde çocuklarına beslenme verilip verilmediği sorulmuş, velilerin tümü (20/20) taşıma merkezinde çocuklarına beslenme verildiğini, yemeklerinin yeterli ve güzel olduğunu, çocuklarının memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Velilerin Taşıma Merkezindeki Sağlık Hizmetlerinin Yeterliliği Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Görüş bildiren velilerin yarıdan fazlası (12/20), taşıma merkezindeki sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bir veli, "sağlık hizmetleri hiç yeterli değil, çocuğum hastalandı ilgilenen olmadı" şeklinde cevap vermiştir. Araştırmaya katılan diğer veliler (6/20) taşıma merkezindeki sağlık hizmetlerinin yeterli olduğunu söylemişlerdir.

ÖZTÜRK ve KAYMAK: İlkokul ve Ortaokullarda Öğrenim Gören ...

İki veli ise; "sağlık hizmetleri konusunda herhangi bir problemimiz yok" demiştir.

Velilerin Öğrencileri Taşıyan Araçların Güvenliliği Hakkında Görüşlerine İlişkin Bulgular

Velilerin çoğu (13/20), öğrencileri taşıyan araçların güvenli olduğunu belirtmişlerdir. Diğer veliler (5/20) öğrencileri taşıyan araçları güvenli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Velilerden ikisi; "öğrencileri taşıyan araçların hızlı gittiklerini bu yüzden güvenli bulmadıklarını" ifade etmişlerdir.

Velilerin Öğrencileri Taşıyan Araçların Kapasiteleri ve Isıtma Sistemleri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Velilerin yarısından fazlası (12/20), öğrencileri taşıyan araçların kapasitesinin ve ısıtma sistemlerinin yeterli olduğunu belirtirken; diğerleri (8/20) yeterli olmadığını söylemişlerdir. Velilerden ikisi; "çocuklar, bazen ayakta gidiyor ve araçlar soğuk" şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Velilerin Araç Şoförlerinin Eğitimi Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Velilerin yarısından 1 fazlası (11/20) araç şoförlerinin eğitimlerinin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Bir veli "şoförler bilgili değil" bir diğeri "eğitilmiş şoför olsaydı çocuğumu daha rahat emanet ederdim" demiştir. Diğer veliler (9/20), araç şoförlerinin eğitimlerini yeterli bulduklarını söylemişlerdir. Bir veli de "şoförler yeterli bilgiye sahip" şeklinde görüş bildirmiştir.

Velilerin Taşıma Servislerinde Yardımcı rehber Personel Bulundurulup Bulundurulmadığı Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Velilerin tümü (20/20) taşıma servislerinde rehber personel bulundurulmadığını belirtmişlerdir. Görüşülen velilerin bir kısmı (6/20) "Yıllardır rehber personelin hiç olmadığını", iki veli ise; "rehber personel olmaması çok büyük bir eksiklik" şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Velilerin Çocuğunun Gittiği Okulun Taşıma Merkezli İlköğretim Okulu Olarak Seçilmesini Doğru Bulup Bulmadıkları Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Velilerin büyük çoğunluğu (17/20) “ çocuğunun gittiği okulu taşıma merkezi ilköğretim okulu olarak seçilmesini doğru bulduklarını” belirtmişlerdir. Diğer üç veli ise; “çocuğunun gittiği okulu taşıma merkezli ilköğretim okulu olarak seçilmesini doğru bulmadıklarını” ifade etmişlerdir. Bir veli ise; “Rahat gidip geliyorlar, servis parası yok. Onlarla ilgileniyor, akşam ödevlerinde yardımcı oluyoruz” ifadesini kullanmıştır.

Velilerin Çocuğunun Taşınalı Eğitim Almasından Memnun Olup Olmadıkları Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Velilerin çoğunluğu (15/20) çocuğunun taşınalı eğitim almasından memnun olduklarını ifade etmiştir. Velilerin beşi ise; çocuğunun taşınalı eğitim almasından memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bir veli ise; “Okul bize yakın olsaydı, yürüyerek gitseydi daha iyi olurdu, kışın yollar kötü oluyor.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Velilerin Taşınalı Eğitimde Okuyan Çocukların Başarılı Olup Olmadığı Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Velilerin çoğunluğu (16/20) taşınalı eğitim gören çocukların başarılı olduğunu, diğer veliler ise; (4/20) başarılı olmadığını söylemişlerdir. Bunardan biri "çocuğumun arabada midesi bulanıyor, kendini derse veremiyor" demiştir. Diğer bir veli ise; “ taşınalı eğitim başarı için engel değildir.” şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Velilerin Çocuğunun İsteyerek Okula Gidip Gitmedikleri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Velilerin tümü (20/20) çocuklarının isteyerek okula gittiklerini belirtmişlerdir. Velilerden biri ise; “Okumak gibisi var mı? Okumak iyidir, kültürlü olmak, toplumda bir yerinin olması ne kadar güzel” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Velilerin Çocuğunun Taşınalı Eğitimle Kaliteli Bir Eğitim Alıp Almadıkları Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Velilerin büyük çoğunluğu (18/20) “ çocuğunun taşınalı eğitimle kaliteli bir eğitim aldığı,” diğer iki veli ise; “kaliteli bir eğitim almadığını” ifade etmişlerdir.

Velilerin Taşınan Öğrenciler ile Merkez Okuldaki Öğrenciler Arasında Başarı Seviyesi Arasında Fark Olup Olmadığı Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Görüşülen velilerin yarısından çoğu (12/20) fark olmadığını, diğer veliler ise (8/20) fark olduğunu ifade etmişlerdir. Konuya olumlu bakan velilerden biri; "kim çalışırsa o başarılı olur. 4 km gidip gelmesi başarıyı olumsuz etkilemez" demiştir.

Velilerin Taşınalı Eğitim Dışında Hangi Eğitim Yönetiminin Olmasını İstedikleri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya dâhil 20 veliye taşınalı eğitim dışında hangi yöntemin olmasını istedikleri sorulmuş, velilerden tamamına yakını (19/20) evine yakın bir okul olmasını belirtirken, kalan bir veli ise taşınalı eğitim uygulamasından memnun olduğunu ifade etmiştir. Bir veli; “taşınalı eğitimin sağlıklı olduğunu düşünüyorum. Çünkü şehirlerde ücretli servislerle eğitim ve öğretime devam ettiklerini biliyorum, merkezi bölge okulları yerine; birkaç köy arasına taşıma okulu yapılırdı daha iyi olurdu.” Şeklinde görüş belirtmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde; verilerin analizi ile elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan sonuçlara, bu sonuçların diğer araştırmalarla olan benzerlik ve farklılıklarının ele alındığı tartışmaya, uygulama ile ilgili ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Araştırmaya dahil olan velilerden görüşme yöntemi ile elde edilen bulgular, araştırmanın amaçları dikkate alınarak değerlendirilmiş ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Velilerin yarısı evlerinin taşıma merkezine yakın olduğu; kalan kısmının da uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

Velilerin görüşlerinin büyük çoğunluğu; taşıma merkezinin fiziki durumunun yeterli olduğu yönündedir. Taşıma merkezi okullarının fiziki açıdan iyi olduğu sonucuna varılmıştır.

Taşıma merkezi okullarının laboratuvar, kütüphane, eğitim araç ve gereçleri açısından yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

Taşıma merkezindeki öğrencilere düzenli yemek verildiği sonucuna varılmıştır.

Taşıma merkezi okullarının sağlık hizmetinin yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

Taşıma merkezli okullara öğrenci taşıyan araçların güvenli olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğrencileri taşıyan araçlarının kapasitelerinin ve ısıtma sistemlerinin yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

Araç şoförlerinin eğitiminin yeterli olduğu görüşünü ifade ettiklerinden şoförlerin eğitiminin yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

Taşıma servislerinde yardımcı rehber personel bulundurulmadığı sonucuna varılmıştır.

Taşıma merkezli okulların ilköğretim okulu olarak seçilmesinin doğru olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin taşınalı eğitim almasından memnun oldukları sonucuna varılmıştır.

Taşınalı eğitime devam eden öğrencilerin başarılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin isteyerek okula gittikleri sonucuna varılmıştır.

Öğrencilerin taşınalı eğitimle kaliteli bir eğitim aldıkları sonucuna varılmıştır.

Taşınan öğrencilerle merkez okuldaki öğrenciler arasında başarı farkı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Veliler, her ne kadar taşınalı eğitimle ilgili olumlu görüşler belirtse de evlerine yakın bir okulun bulunmasını istedikleri sonucuna varılmıştır.

Tartışma

Veliler, genel anlamda çocuklarının taşınalı eğitimle aldıkları eğitimden memnuniyetlerini dile getirmektedirler. Altunsaray'ın (1996: 29), "Taşınalı İlköğretim Uygulamasının Değerlendirilmesi" başlıklı araştırmasında; "taşınan öğrencilerin eğitim-öğretim açısından olumlu

etkilendikleri, taşınmalı eğitimden memnun kaldıkları" sonucuyla araştırmadan elde edilen "kaliteli bir eğitim aldıkları" sonucu benzerdir.

Aileden sonra en önemli eğitim kurumu hiç şüphesiz okuldur. Okul, aile gibi doğal bir kurum olmaktan öte belirli amaçlar gerçekleştirmek üzere oluşturulmuş sosyal bir kurumdur.

Bizim bu araştırmamızda taşıma merkezi okullarının fiziki duruma ilişkin bulgularla Altunsaray'ın (1996: 32), "Taşınmalı İlköğretim Uygulamasının Değerlendirilmesi" başlıklı araştırmasında "taşıma merkezi olan okulların fiziki ve eğitim araç-gereçleri yönünden yetersiz durumda oldukları" bulgusu benzerdir. Her devirde şartların, toplumsal ihtiyaçların öngördüğü eğitim özellikleri ve eğitim mekânları, hatta eğitim sistemleri oluşturulmuştur. Tarihsel veriler, toplumların belirli dönemlerde felsefi, dini ve bilimsel gelişmelerin sonucunda eğitim sistemlerinin amaçlarına uygun olarak ideal eğitim ortamları ve mekânları düşünmüş ve gerçekleştirmiş olduklarını göstermesi, yapılan her iki araştırmadaki bulgunun benzerliği ile bağdaşmaktadır.

Taşıma merkezindeki okulların araç kapasiteleri hakkında; Altunsaray'ın (1996: 87) araştırmasındaki "araçların kapasite olarak istenilen düzeyde olmadığı" bulgusuyla araştırmamızdan elde edilen öğrencileri taşıyan araçların kapasitelerinin ve ısıtma sistemlerinin yeterli olduğu sonucu örtüşmemektedir. İki araştırma arasında 18 yıllık bir zaman dilimi farkı vardır. Bu sürede eksikliklerin giderildiği düşünülmektedir.

Altunsaray'ın (1996: 94) araştırmasında sağlık hizmetlerinin yeterliliği konusunda ulaştığı "sağlık hizmetlerinin yetersizliği açık bir şekilde görülmektedir" bulgusuyla araştırmamız sonucunda elde edilen "velilerin çoğu taşıma merkezinde verilen sağlık hizmetinin yeterli olduğu" bulgusuyla örtüşmemektedir. Birçok özel okulda doktor ve hemşirenin bulunduğu göz önüne alınırsa devlet okullarının bu imkânlardan yoksun bulunması düşündürücüdür. Devlet okullarına sağlık hizmetleri ile ilgili kadro tahsis edilebilir. Çocuklar bizim geleceğimizdir, iyi bir geleceğin sağlıklı bir nesille sağlanabileceği unutulmamalıdır.

Altunsaray'ın (1996: 95) araştırmasında "öğrencilerin beslenme sorunu ile karşı karşıya bırakıldığı" bulgusuyla araştırmamızdan elde edilen "taşıma merkezindeki öğrencilere yemek verildiği ve bundan memnuniyet duyulduğu" sonucu örtüşmemektedir. Yeterli, dengeli ve sağlıklı bir beslenme her yaş döneminde olduğu gibi; özellikle çocukluk döneminde çok önemlidir. Hızlı büyüme ve gelişme nedeni ile çocukların pek çok besin ögesine olan ihtiyacı, hayatın diğer dönemlerine göre daha

fazladır. Yine bu dönemde kazanılacak beslenme alışkanlıkları yaşam boyu sürmektedir.

Taşıma servislerinde rehber personelin bulundurulup bulundurulmadığı sorusuna görüşme yapılan velilerin tümü olumsuz cevap vermişlerdir. Altunsaray'ın (1996: 116) rehber personel konusunda ulaştığı "öğrenci araç servislerinde rehber personelin olmadığı" bulgusuyla örtüşmektedir. Bu durum; çocukların servis araçlarındaki güvenliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Her yıl onlarca çocuğun trafik kazalarında hayatını kaybettiği (Öztürk, 2001: 154) düşünülürse; rehber personelin önemi daha iyi anlaşılır diye düşünüyoruz.

Bilek ve Kale'nin (2012: 615), "Taşıma Merkezi Okullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Taşımali Eğitim Uygulaması" başlıklı araştırmasında, "öğrencilerin birleştirilmiş sınıf yerine müstakil sınıflarda okuması öğrencilerin akademik başarısını olumlu yönde etkilemektedir, ayrıca merkez öğrenciler ile başarı farkı azalmaktadır" sonucu ile bizim araştırmamızda elde edilen "taşımali eğitimde okuyan öğrencilerin başarılı olduğu, taşınan öğrenciler ile merkez okuldaki öğrenciler arasında başarı farkı olmadığı" sonucu paraleldir.

Taşdemir'in (2010: 133), "Taşımali Eğitime İlişkin Veli Görüşleri: Sorunlar ve Öneriler" başlıklı araştırması sonucunda "velilerin çoğunluğu çocuklarının gittiği taşıma merkezi ilköğretim okulunun seçilmesini doğru bulmakta" sonucuyla elde edilen, "velilerin, öğrencilerin taşımali eğitim almasından memnun oldukları sonucuna varılmıştır" sonucu benzerdir. Velilerin bu memnuniyeti, daha çok başka alternatif olmadığına bağlanmaktadır. Birçok veli ise taşımali eğitim dışında uygulanan birleştirilmiş sınıf modelini uygun görmemektedir. Bu açıdan taşımali eğitim mevcut şartlarda uygun bulunmaktadır.

Öneriler

Bu bölümde araştırmanın sonuçları doğrultusunda uygulamaya ve gelecekte yapılabilecek araştırmalara yönelik olarak şu öneriler getirilebilir.

Taşıma servislerinde yardımcı rehber personel bulundurulmadığı göz önüne alınırsa, Milli Eğitim Bakanlığının bu görev için kadro tahsis etmesi ve milli eğitim müdürlüklerinin bu konuda düzenli denetim sağlamasıyla bu konudaki sıkıntı giderilebilir.

Velilerin tamamına yakını evlerine yakın bir okul olmasını istemektedir. Ülkemizin geniş bir alana yayılmış olması, değişik iklim özelliklerine, dağınık yerleşim yerlerine ve iç göçlere maruz kaldığı

ÖZTÜRK ve KAYMAK: İlkokul ve Ortaokullarda Öğrenim Gören ...

düşünülürse; taşımali eğitimin devam etmesinin uygun olduğu görölmektedir. Bunun yanı sıra, bazı köylerde öğrenci sayısının az olmasından dolayı birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılmaktadır. Eğitimi olumsuz etkileyen bu durumun önüne geçilmesi için taşımali eğitim önerilmektedir.

Bu araştırma 2013-2014 eğitim-öğretim yılında Malatya ili sınırları içinde bulunan 8 taşıma merkezli okulda öğrenim gören öğrencilerin velileriyle gerçekleştirilmiştir. Diğer illerde ve hatta Türkiye genelinde taşımali eğitim konusu araştırılabilir.

Bu araştırmaya veri toplama amacıyla taşıma merkezli okullarda öğrenim gören öğrencilerin velilerinin görüşleri incelenmiş olup; taşıma merkezli okullarda görev yapan yöneticilerin, öğretmenlerin ve taşıma merkezli okullarda görev yapan yöneticilerin görüşlerine yer verilmemiştir. Aynı şekilde taşıma merkezli okullarda görev yapan yöneticilerin, öğretmenlerin ve öğrenim gören öğrencilerin taşımali eğitim üzerine görüşlerini inceleyen araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- ALTUN SARAY, A. (1996), "Taşımali İlköğretim Uygulamasının Değerlendirilmesi (Balıkesir Örneği), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- ARI, A. (2003), "Taşımali İlköğretim Uygulaması (Uşak Örneği), Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi", 23 (1), 101-115.
- BAŞARAN, İ. E. (1974), "Türkiye'nin Zorunlu Öğrenim Sorunları ve Çözüm Yolları", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- _____, (1982), Temel Eğitim ve Yönetimi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Yayın No: 111.
- BİLEK, E & KALE, M. (2012) "Taşıma Merkezi Okullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Taşımali Eğitim Uygulaması Tezi", Gazi Üniversitesi
- BOĞUŞLU, V. (2007), "Taşımali Sistemin İlköğretim Okulu Öğrencilerin Fen Başarılarına Bilişsel, Duygusal ve Psiko-motor Davranış Açısından Etkisi", Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kafkas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kars.
- BÜYÜKKARAGÖZ, S. & ŞAHİN, H. (1995), Taşımali İlköğretim Uygulamaları, Eğitim ve Bilim Dergisi, 19 (96).
- ERPOLAT, M. E. (1991), Taşımali İlköğretim Uygulaması, Çağdaş Eğitim, sayı: 116.
- IŞIK & MAYA (2003), "Taşımali İlköğretim Uygulaması ve Bu Uygulamaya Son Verilmesiyle İlgili Veli Görüşleri", Kastamonu Eğitim Dergisi, 11 (2), 285-296
- İOGM.(2010), "Taşımali İlköğretim Şubesi", Taşımali İlköğretim Uygulaması <http://iogm.meb.gov.tr>
- KARAKÜTÜK, M.(1996), "Taşımali İlköğretim Uygulaması ve Sorunları", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- KAYA, Y. K. (1993), İnsan Yetiştirme Düzenimize Yeni Bir Bakış, Bilim Yayınları, Ankara. 346s
- KAYA, A. & AKSU, B., M. (2009), "Fırsat ve Olanak Eşitliğinin Sağlanmasında Bir Adım Olarak Taşımali Eğitim", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (27), 178-179
- KÜÇÜKOĞLU, A. (2001), "İlköğretimde Taşımali İlköğretim Uygulamasına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2001.

ÖZTÜRK ve KAYMAK: İlkokul ve Ortaokullarda Öğrenim Gören ...

- MEB. (1994), Temel Eğitim Pilot Projesi Uygulama Programı, Ankara, 1994.
- MEB. (2013), Millî Eğitim İstatistikleri, Ankara, 2013.
- MEB. (2013), Taşınalı İlköğretim Yönergesi <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/107.html> 23.12.2014
- ÖZKAN, N. (1997), "Taşınalı İlköğretim Uygulamasında Sosyal Gelişmeler, Güçlükler ve Çözüm Önerileri", Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÖZGÜN, A. (2007), "İstanbul'da Taşınalı Eğitimin Okul-Veli-Öğrenci Açısından Olumlu ve Olumsuz Etkileri", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZTÜRK H. (2001), "Belçika'da ve Türkiye'de Zorunlu Eğitim", NÜAF Destekli Araştırma, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- TAŞDEMİR, M. (2010), "Taşınalı Eğitime İlişkin Veli Görüşleri; Sorunlar ve Öneriler (Şile İlçesi Örneği)", Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- ULUĞBAY, H. 1998 Yılı Bütçe Raporu, Ankara.
- VARIŞ, F.(1997), Eğitime Giriş, A.Ö.F. Yayınları, Eskişehir.
- YANGIN, E.(1991), "Taşınalı İlköğretim Uygulaması", Milli Eğitim Dergisi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, 197
- YEŞİLYURT VE DİĞERLERİ (2007), "İlköğretimde Taşınalı Eğitim Araştırması (Van İl Merkezi Örneği)", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.e-sosder.com, 6 (19), 197-213
- YILDIRIM, A. & ŞİMŞEK, H. (2000), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara. 366 s.
- _____, (2011), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara. 366 s.
- YÜCE, S. (2008), "Taşınalı Eğitim- Öğretim Yapan İlköğretim Okullarındaki İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Derslerine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi (Sincan örneği)", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

1895 Yılında Geben’de Ermeni Mezalimi

Mustafa ÇABUK

Yrd. Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Makale Gönderim Tarihi: 24.06.2014, Makale Kabul Tarihi:21.10.2014

Öz: Zeytun Ermenileri Osmanlı Devleti’ne karşı uluslararası siyasi şartları ve problemleri de kullanarak sık sık isyan etmişlerdir. Bu isyanlardan en büyüğü ise 1895 yılında gerçekleştirildi. Bu isyanda Zeytun Ermenileri, oluşturdukları silahlı gruplarla sadece Zeytun’da değil Maraş’ın birçok belde, köy, kasaba ve kazasında terör estirdiler. Ermenilerin saldırılarında birçok masum ve savunmasız halk hayatını kaybetti. Zeytun Ermenilerinin katliam yaptıkları yerleşim yerlerinden biri de Geben[‡] idi. Bu makalede 1895 yılında Zeytun Ermenilerinin Geben’de Müslüman Türk halkına yapmış oldukları mezalim ele alındı. Ermeni eşkıyalar, 21 Kasım 1895 tarihinde Geben Köyü’nde 68 adet savunmasız sivil Müslüman ahaliyi katlettiler, birçok kişiyi yaraladılar. Arkalarında, yüzyıldan fazla bir zaman geçmesine rağmen hala unutulmayan bir acı bıraktılar. Yöre insanı bu acı ve zulümler üzerine ağıtlar yaktı.

Bu çalışmada yörede katliama maruz kalan insanların akrabaları tarafından yakılan ağıtlar derlendi. Ağıtlardaki olaylar arşiv belgeleri ve yayımlanmış eserler de dikkate alınarak değerlendirildi. Elde edilen veriler ışığında Ermenilerin Geben’de yaptıkları katliam ortaya konuldu.

Anahtar Kelimeler: Türkler, Ermeniler, İsyân, Zeytun, Geben, Ağıt.

Armenian Atrocities in Geben in 1895

Abstract: Zeytun Armenians revolted against Otttoman State many times, in these revolts they got benefit from international political

[‡] Kahramanmaraş’ın Andırın İlçesine bağlı bir kasabadır. Andırın’ın 30 km. kuzeyinde bulunmaktadır.

conditions and problems. The biggest Armenian revolt occurred in Zeytun in 1895. Armenians murdered and slaughtered many innocent Turks. During this revolt Armenians organised terrorist attacks not only in Zeytun but they also attacked Muslims in other villages and towns of Marash. One of these villages is Geben. In this research, we investigated the massacre of Geben which was organized by Zeytun Armenians in 21 November 1895. In this massacre Armenians killed 68 Muslim Turks and wounded many of them in Geben village. This massacre is still alive in the memory of Geben Turks although it has been occurred more than a century ago. Inhabitants of Geben showed their sadness and worries in laments. In this essay, we collected laments which were sung by relatives of victims. Then, we evaluated historical events in these laments with the help of archive manuscripts and articles. So, we expressed the massacre of Geben which was organized by Zeytun Armenians.

Keywords: Turks, Armenians, Revolt, Zeytun, Geben, Lament.

GİRİŞ

Ağıtlar insanların yaşadıkları büyük acılar ve olayların sonucu olarak, insanların söyledikleri şiirlerdir. Anadolu kadınları kendilerini derinden etkileyen olaylar karşısında ağıtlar yakmışlardır. Acılarını ağıtlarda dile getirmişlerdir.

Ağıt yakan kişi olayın kederini, hüznünü kendi yüreğinde hissetmelidir. Acıyı hissetmediği zaman ağıt yakamaz. Ağıt kederin, acının ve hüznün doğal sonucu olarak kendiliğinden ortaya çıkar. Mesela, daha önce çok iyi ağıt söyleyen kadınlardan başka olaylarda da ağıt yakması istendiği zaman, aynı başarıyı gösterememiştir. Acının büyüklüğü, o olaylarla ilgili yakılan ağıtın da büyük olmasına neden olmuştur.

Günümüzde, özellikle de bahar aylarında Ermenilerle ilgili birçok haber medyada yer almaktadır. Bazı ülkeler her yıl Ermenilerin Osmanlı Devleti zamanında zulüm gördüğünü iddia etmekte ve Türklerin Ermenilerden özür dilemesini istemektedirler. Bu iddialar incelendiğinde Ermenilerin çok masum insanlar oldukları, yanlış yapmadıkları, sadece Hristiyan oldukları için katledildikleri belirtilmektedir. Bu tür yanlış olarak yapılan yayınlarda ise Ermenilerin Anadolu’da yaptıkları zulümlere genellikle yer verilmemektedir. Son yıllarda bu asılsız iddialara karşı birçok kitap, tez ve makale yazılmış, belgesel ve filmler yapılmıştır. Bu

çalışmalarda gerçekler ortaya konulmaya ve insanlar bilgilendirilmeye çalışılmıştır.

Arşivlerdeki belgeler ve belgelere dayalı olarak hazırlanan eserler tarih ilminin temel yapı taşıdır. O sebeple göz ardı edilemez. Ancak, bu çalışmalar, sözlü tarihin samimi, içten ve insanları duygusal yönden etkilediği gibi olmamaktadır. Sözlü tarih çalışmasının önem kazandığı devirde, sözlü edebiyatın en önemli öğelerinden olan ağıtların ortaya çıkarılarak milletin hafızasında yer alan acı gerçeklerin ortaya koyulması gerekmektedir. Ermeniler, bazı yabancı güçlerin kışkırtmasıyla isyan ederek Anadolu'nun birçok yerinde pek çok katliam ve zulüm yaptıkları gibi Geben'de de katliamlar yapmışlardır. Bu çalışmada yöre insanının hala bu acıların hatırasını ağıtlarda yaşattığı ortaya konulmuştur.

Maraş'ın Andırın İlçesinin Geben Köyü'nde yaşayan Türk halkı 1895 yılında Zeytun Ermenilerinin isyan ettikten sonra çevre köylerde olduğu gibi kendi köylerinde de neden olduğu katliamı ve zulmü ağıtlarda dile getirmişlerdir. Ermenilerin çıkardığı isyanlarda işkence gören, eşlerini, annelerini, babalarını, kardeşlerini, çocuklarını ve hatta bebeklerini kaybeden Türk kadınları, yüreklerinde kopan fırtınaları ağıtlar şeklinde ifade etmişlerdir.

Bu çalışmada, 1895 yılında Zeytun (Süleymanlı) Ermenilerinin Geben'de yaptıkları katliam üzerine söylenen 12 gelin ağıtı ve yine olaylarda annesini ve daha bir bebek olan kardeşini kaybeden ve kendisi de katliamdan yaralı olarak kurtulan bir genç kızın yaktığı ağıt üzerinden yola çıkılarak olaylar ve bölgede yapılan zulümler araştırıldı.

1895 ZEYTUN[§] İSYANI

Maraş'ta yüzyıllardır nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan Türkler ile beraber Ermeniler barış içerisinde yaşadılar. Ancak, yayılmacı devletlerin bölgeyi ele geçirmek için Ermenileri kışkırtıp isyana teşvik etmesi, barış ortamını bozdu. Yayılmacı güçlerin politikalarına alet olan Ermenilerin isyan etmesi sonucu çok sayıda masum Türk hayatını

[§] Kahramanmaraş'ın 60 km. kuzeyinde bir yerleşim yeridir. 1915 yılında adı Süleymanlı olarak değiştirilmiştir. Süleyman Bey, Maraş Jandarma Komutanı iken 1915 yılında Ermenilerce Zeytun'da şehit edilmiştir. Şehit düşen Binbaşı Süleyman Bey'in adı padişah fermanıyla bu kasabaya verilmiştir.

kaybetti. Ermeniler Maraş ve çevresinde uluslararası politikalarda ses getirecek büyüklükte isyanlar çıkardılar.

Maraş’ta en çok Ermeni isyanı çıkan yer Zeytun’du. Çünkü, Zeytun’da Ermeni nüfusu diğer yerleşim yerlerine göre fazlaydı ve Zeytun bölgesi isyan etmek için elverişli bir coğrafyaya sahipti. Bu nedenlerle Zeytun Ermenileri zaman zaman dünyadaki gelişmeleri de dikkate alarak Osmanlı Devleti’nin uluslararası alanda bir sorunla karşı karşıya kaldığı dönemlerde isyan etmekteydiler. Zeytun’da 1895 yılında büyük Ermeni isyanı çıktı. 6000 Ermeni’nin katıldığı isyan 19 Ekim 1895 tarihinde patlak verdi. İsyanı katılanların tamamı İngiliz yapımı harp silah ve araçları ile donatılmıştı. İsyanı önce Ermeniler yurtdışından çok sayıda silah almışlardı ve bu silahları Akdeniz üzerinden Kıbrıs, Süveydiye ve İskenderun yoluyla Maraş, Zeytun ve Haçin’e ulaştırmışlardı. Ermeniler topladıkları paralarla Amerika’dan 50 bin martini, 70 bin dolar, 2.000.000 adet rovelver fişegi satın almışlardı (Eyicil, 2008: 120,153).

1895 Zeytun isyanını, Hınçak Komitesi mensuplarından Agasi ile adamları çıkardı. İsyanın önde gelen elebaşlarından olan Abah da Agasi’ye katıldı. Abah, Amerika’dan gelmişti ve önde gelen bir Ermeni ailesine mensuptu. Avrupa’dan gelen Hraçya ve Mleh de asilere katıldı. İsyanlılar, Avrupa’dan getirilen silahlarla donatılmışlardı. Agasi, yapılan toplantılarda Zeytunlulara, isyan için gerekli olan silah ve paranın komite tarafından verildiğini söylemişti. İngiltere’nin Halep konsolosu ile sürekli irtibatla olduğuna ve İngiltere’nin, İskenderun limanına kendilerine destek için kuvvetler göndereceğine Ermeni halkını inandırmıştı (Çabuk, 2013: 175).

Asi Ermeniler, Zeytun’da bulunan kışlaya saldırarak Miralay ve 400 askeri kuşattılar. 30 Ekimde Ermeni eşkıyası tarafından Zeytun kışlası istila edildi. Asiler, askerleri derilerini yüzerek şehit ederken Ermeni isyancıların eşleri de Türk askerlerinin uzuvlarını kestiler (Ermeni İsyanları (1878-1895) C.I, 2008, Belge No:44).

Ermeni asiler, Zeytun kışlasında bulunan silah ve mühimmatı ele geçirdiler. Kışlada ele geçirdikleri malzeme, 370 martini marka tüfek, 120 bin fişek, iki krup top, 70 top mermisi, iki varil barut fıçısı, iki depo arpa, iki depo pirinç ve fasulye, bir depo tuz, 30 kadar tava, 30 bin kilogram un, büyük bir samanlık, 30 bidon yağ, 2 bin çorap, 300 asker üniforması, 16 topçu katırı, 20 at ve her türlü ilaçlarla dolu olan bir eczane deposuydu. Bu durum isyancıların daha da güçlenmesine ve hedef büyütüp isyan hareketlerini çevre yerleşim yerlerine yaymalarına neden oldu (Bağçeci, 2008: 132).

Zeyton kışlasının düşmesinden sonra Ermeniler Çukurhisar Köyü'ne saldırıp 86 savunmasız sivil Türk'ü şehit edip 17'sini de yaraladılar. Çukurhisar da çok feci işler yaptılar. Ermeniler, kızların göğüslerini kesip birbirlerine "Karebet sana portakal vereyim" diye attılar. Kadınların karınlarını deşip çocukları çam ağaçlarına bağladılar (Ermeni İsyancıları (1878-1895) C.I, 2008, Belge No:44).

Zeyton'da isyan eden Ermeniler bölgede terör estirmeye devam ettiler. Zeytonlu asiler, her yöne saldırılar düzenlediler. Maraş'a bağlı Yenicekale nahiyesinin Gürünler köyüne hücum ederek on evi içindeki eşya ile beraber yaktılar. Yenicekale, Döngel ve Mucukderesi köylerini yağmalayarak kısmen yaktılar. Sürüleriyle birlikte birçok Müslümanı da diri diri yaktılar.

Maraş'ın kuzey batısındaki köylerin bir kısmı ile Andırın civarındaki bir kısım köylüler, Ermenilerin saldırılarından korkarak evlerini bırakıp yollara düştüler. Andırın'ın Geben Köyü'nü basan Ermeniler, mal ve hayvanları gasp edip, kadın, yaşlı ve çocuk demeden birçok kişiyi öldürdüler. Geben'i ele geçirerek kaçan Müslümanların evlerini yağmaladılar. 15 Kasım Cuma günü saat yedi sıralarında ise sayıları 800'ün üzerinde olan Zeyton, Fırnis ve Geben Ermeni eşkıyası, Andırın kaza merkezine saldırarak Müslüman ahaliyi katlettiler ve Müslümanların mallarını gasp ettiler (Bağceci, 2008:119-120).

13 Aralık 1895 tarihli Halep Vilayetinden alınan şifreli telgrafta, Zeyton Ermenilerinin Beşen, Kürtül, Süsükürtler, Avkasır, Kerimli, Demrek, Sarı Mollalı, Köşürge, Çukurhisar, Geben ve Andırın merkezi yağma edip Müslümanlardan 250 erkek ile 16 kadını katlettikleri, ayrıca kadın-erkek, küçük-büyük 100 kadar insanı da yaraladıkları bildirildi. Telgrafa göre bu köylerde yakılan evlerin 500 kadar olup ahali göç etmişti. Kadınların memelerini kesmek, çocukları anne babalarının gözleri önünde boğazlamak, barut ile gözlerini yakıp öldürmek vahşiliklerini gerçekleştirmişlerdi. Alabaş nahiyesinde 2 jandarmayı yakmışlardı. Maraş Jandarma Binbaşısı ile yanındaki 3 jandarmayı şehit edip birini ağır bir şekilde yaralamışlardı. Nizamiye Mülazımı Hasan Ağa'nın gözü önünde 3 evladını, sonra da kendisini ve hanımını öldürmüşlerdi. Andırın'da Yusuf Çavuş'u vücuduna barut dökerek, Bertiz'de Nizamiye onbaşısını şehit ettiler. İsyancılar birçok adam öldürme, işkence ve yağmaya iştirak ettiler. Geride, gözleri kamayla çıkarılmış, diri iken uzuvları barutla yakılmış cesetler bıraktılar. 1895 Zeyton isyanında Ermeniler 125 kayıp verirken Müslümanlardan 20.000 kişi hayatını

kaybetti (Ermeni İsyancıları (1878-1895), C.I, 2008, Belge No:44; Eyicil, 2007: 322).

Tüm bu yaptıkları katliamlara rağmen Osmanlı Devleti, Avrupalı devletlerin araya girmesi nedeniyle Zeytun Ermenilerine hak ettikleri cezayı veremedi. Asilerle Osmanlı Devleti arasında 6 ülkenin (İngiltere, Fransa, Avusturya, Almanya, İtalya, Rusya) konsoloslarının araya girmesiyle 28 Ocak 1896 tarihinde bir antlaşma imzalandı. Zeytun eşkıyasının elebaşlarından olan Agasi, Raçyan, Abah ve Mleh adlı 4 kişi 1896 yılında Mersin’den Fransız konsolosunun teminatı ile Fransız vapuruna bindirilip Marsilya’ya gönderildi (Uras, 1976: 492; Çabuk, 2013:177).

ZEYTUN ERMENİLERİNİN GEBEN’ DE YAPTIĞI KATLIAM

1895 yılında Zeytun Ermenileri Çukurhisar’da katliam yaptıktan sonra Bunduk ve Sisne (Altınyayla) üzerinden Geben’e gelmişlerdi. Sinseliler Ermenilerin geldiğini haber alınca bir kısmı köyü terk ederek Tokmaklı’ya kaçtı. Bir kısmı ise köyün arkasında bulunan dağa kaçarak saklandı. Ermeniler Sisne’de 16 tane evi yaktılar. Yanan evlerin etrafında sinsin** oynadılar (Ermeni İsyancıları (1895-1896), C.II, 2008, Belge No:44 s.220; Hatice Temiz, Görüşme, 29 Ekim 2012). Zeytun isyanının elebaşı olan Agasi de hatıratında; Sisne’de Türklerin kaçtığını ve Zeytundan gelen Ermeni asilerin de Sisne’de hükümetin bulundurduğu zahire ambarına el koyarak bol miktarda erzak ve buğdaya sahip olduklarını anlattı. Ancak Sisne’de hükümetin böyle bir ambarı yoktu. Zeytun Ermenileri köylülerin kışlık erzaklarına el koymuşlardı ve birçok insanın evini de erzaklarıyla birlikte ateşe vermişlerdi (Hatice Temiz, Görüşme: 29 Ekim 2012; cezmyurtsever-andirintarh.blogspot.com (Erişim Tarihi: 27.12.2013).

Ermeniler, Sisne üzerinden Geben’e vardılar. Zeytun Ermenileri 21 Kasım 1895 tarihinde Geben’de 68 Müslüman’ı kadın, ihtiyar, çocuk demeden katlettiler, 27 haneyi yaktıktan sonra pek çok kadını tutsak edip Zeytun’a götürdüler. Olaya tanık olanlar Geben’den 40 kadının Ermenilerce esir edilip Zeytun’a götürüldüğünü ve bayanların Zeytun’da bir kilisenin avlusunda 5-6 gün tutulduğunu ve bu kadınların namuslarına tecavüz edildiğini ifade etmişlerdi. Geben sakinlerinden olan ve olayları bizzat yaşamış olan yakın akrabalarından öğrenen ve olaylarda birçok yakınına kaybeden Musa Tecirlioğlu ve Memiş Daş, 1895 Geben katliamı

** Sinsin Oyunu: ateşin etrafında dönerek oynanan bir oyun türü.

sırasında Ermenilerin kadınların memelerini kestiklerini, memesi kesilen kadınlardan birinin de Memiş Daş'ın teyzesi Hürü Hanım olduğunu söyledi. Bu kişiler, 1895 katliamına kadar Geben'de ayrı bir çocuk mezarlığı olmadığını ancak bu olay sırasında Ermenilerin çok sayıda çocuğu topluca ve parçalayarak katletmesi üzerine köyde mezarlığın yanına bir de çocuk mezarlığı yapıldığını bildirdiler. Musa Tecirlioğlu bazı cesetlerin sadece başının gömülü olduğunu gövdenin olmadığını babasından dinlediğini belirtti. Tanıklar olaydan kurtulan erkeklerin Çokak Köyüne kaçtıklarını yakalananların ise öldürüldüğünü belirttiler. Özellikle çocuklar kaçamadıklarından ve geride kaldıklarından Ermeni asilerin ellerinden kurtulamamışlardı. Geben'deki her Türk evinden 1895 katliamında ölü çıkmıştı. Olaylarda ölü çıkmayan Türk evi yoktu (Ermeni İsyancıları (1895-1896), C.II, 2008, Belge No:44; Yurtsever, 1999: 15-20).

Zeytun isyanının elebaşı olan Agasi de hatıralarında Geben'de Ermenilerin yaptıkları katliamla ilgili şu bilgileri verdi. "Geben Türklerini cezalandırmak için, Zeytun'da bir savaşçı taburu oluşturduk. Başlarında birçok genç prens ve arkadaşlarımız Abah ve Hraçya vardı. Bu tabur 22 Kasım'da yola çıktı. Yanımızda 450 kişi vardı. Sayımız Gançililerin gelişiyle 1200'e kadar ulaştı. Savaşçılarımız, Geben'in Türk kısmına aniden girdiler. Buranın sakinleri, hiçbir direniş göstermedi. Ovadan Ali Bey'in kampına gitmek için liderlerini köyden uzaklaştırdılar. Zeytunlu süvariler onları takip etti ve Ali Bey'e haber vermek için kaçan kişilerin büyük bir kısmını öldürdüler. Ayrıca savaşçılarımız köye girip, köyün her yanını yağma ettikten sonra, Zeytun'a geri döndüler." (Bağçeci,2008:122)

Geben'e baskın yapan Ermeni asiler,Türklere görülmemiş zulüm ve işkence yaptılar. Erkekleri öldürüp kadın ve kızları kirlettiler. Gelinleri yanlarında Mayal Yaylasına götürüp sinsini oynattılar. Bu Geben katliamı sırasında meydana gelen acı olaylar bölge insanlarının zihinlerindeki tazeliğini hala korumaktadır. Bu acı olaylardan birini Hatice Temiz şöyle anlatmaktadır. "Geben'den bir kadın genç bir kızını ve kundaktaki çocuğunu alıp Ermenilerden kaçarken Ermeni asiler kadını silahla vurup öldürmüştü. Yanındaki genç kıızı ise yaralamıştı. Yaralı kız bir çalılığa saklanmıştı. Küçük çocuk emekleyerek kızın yanına gelmiş ve acıktım diye ağlamış. Kız da git de anamı em diye anasının cesedini göstermiş. Kendisi saklandığı yerden çıkmaya korkmuş. Çocuk emekleyerek kadının yanına varmış ve ölü kadını emerken kadının vücuduna isabet etmiş olan mermideki sıkı çaputundan çıkan ateşten alev almış ve yanmaya başlamış. Kız korkusundan çalılıklardan çıkıp kardeşinin yangınını söndürememiş. Çocuk yanarak can vermiş. Kız bu olayla ilgili daha sonra şu ağıdı yakmış.

Yüce dağda görünürüm
Boz abaya bürünürüm
Eller bebek severken
Ben ellere yerinirim

Gebenin öntü esik
Guşluklayın gavur basık
Gavur musun bire gavur
On iki gelini birden kesik”

Kaynak: (Hatice Temiz, Görüşme: 29 Ekim 2012)

Geben’de Ermenilerin yaptığı katliamla ilgili olarak derlenen bir ağıt ise araştırmacı Mehmet Temiz tarafından Celil Dalkıran’dan derlenen ve şehit edilen gelinlerden birinin bacısının yakmış olduğu ağıttır. Gelinlerden birinin bacısı aşağıdaki ağıdı söylemiştir.

“Geben’in de yazıları,
Ceylan kovalar tazıları,
Gurban olum babam kızı,
Yetim koydun kuzuları.

Geben’den yükledim yükü,
Varsın sallayı sallayı,
Gollarım yoruldu bacım,
Beşik sallayı sallayı.”
Kaynak: (Temiz, 2005:368)

Ermenilerin Katliamı İtirafı

Zeytun isyanları hakkında Maraş havalisinde Ermeniler tarafından sazla okunup söylenen Türkçe mersiyede Ermeniler, Geben dâhil olmak üzere yaptıkları katliamlarla övünmektedirler. Aşağıda mersiyenin Geben ve Andırın’la ilgili kısmı verilmiştir.

“En evvel cenk Bertiz’de oldu,
İkincide asıl kışla vuruldu,
Üçüncü de Çukurhisar vuruldu,
Dördüncü Andırın çekti figanı.

Beşinci de Yeni Kale vuruldu,
Altıncı Geben'de Türk'e zulüm oldu,
Yedinci de büyük büyük cenk oldu,
Asker mağlup olup terk etti canı.

...

Methodelim Panos Çolakyan'ı,
Saldırdı orduya kara dumanı,
On sekiz saatlik tüm Andırın'ı,
Vurup harap etti Türk Müslüman'ı.

Yenidünya, Nisan, Panos Çakıryan,
Andırın'da oldu cenkleri yaman,
Hücum zamanında sarsıldı asman,
Tüfeklerden çıkan renkli dumanı.

Aşık Nisan, Bedros, Kevork namı,
Alacı Manuel oldu birinci,
Hay fedailerden intikam öcü,
Andırın Türkleri tattılar acı.

Baron Tersemeksiyan Geben'i sarstı,
Tutup Mehmed'i ilk defa kesti,
Andırın'da Türk'ü gayretle bastı,
Figanları tuttu arş-ı Rahmanı.

Fersenli rahib oldu zorbacı,
Andırın ağası hissetti acı,
Türk kızları teslim oldular bacı,
Dediler doğrudur İsa imanı.

Su Andırın'daki Ermeni mahpusu,
İmdada çağırıldı Partogumyosu,
Katlettiler dahi Yusuf Çavuş'u,
Ölümden kurtuldu mahpuslar canı.”
Kaynak: (Kanar, 2001: 28-31)

SONUÇ

Ağıtlarda da dile getirildiği gibi Geben’de Türkler birçok katliama, zulme ve işkenceye maruz kaldı. Zeytun ve Geben’de Türk kadınları, maruz kaldıkları insanlık dışı muameleleri ve gördükleri zulmü söyledikleri ağıtlarla anlattı. Anadolu’nun diğer yerlerinde, zulme maruz kalmış şehirlerinde, hala halkın zihninde, hikâyelerinde ve ağıtlarında anlattığı birçok olay bulunmaktadır. Bunun için çok daha kapsamlı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu çalışmada amaç bu yönde küçük de olsa bir kapı açmaktır. Gayet tabii ki Ermeni zulmü ile ilgili bütün ağıtlara ulaşılammıştır. Ancak ulaşılan ağıtlar bile onların yaşadıklarını ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır.

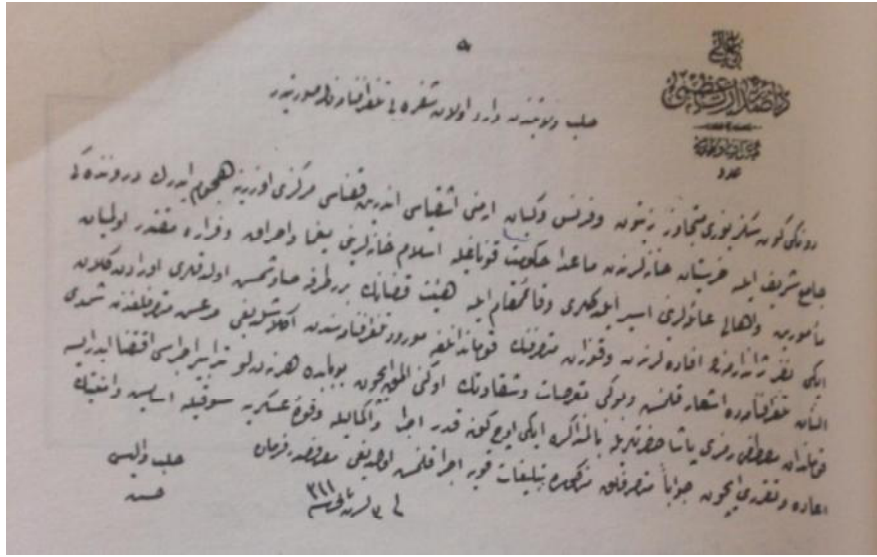
Ermeniler devamlı yayılmacı güçler tarafından kullanılmakta ve asılsız iddialarını sık sık gündeme getirmektedirler. İddialarda Ermenilerin masum oldukları propagandası yapılmaktadır. Gerçekte ise olaylar incelendiğinde arşiv belgelerinde ve sözlü halk kaynaklarında Ermenilerin masum olmadıkları, bilakis birçok savunmasız insanın katliamından sorumlu oldukları görülmektedir. Bu asılsız iddialar o kadar çok gündemde tutulmaktadır ki kendi tarihini ve geçmişini bilmeyenler dahi bu propagandalara kanmaktadır. Bu asılsız ve taraflı propagandalara karşı arşivler açılarak gerekli cevaplar verilmiştir. Ancak bu çalışmaların sözlü tarih çalışmasını da içine alacak şekilde geliştirilmesi, sadece belgelerin değil, milletin kültürünün bir parçası olarak yaktığı ağıtların da incelenerek bu iddiaların çürütülmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- BAĞÇECİ, Yahya, (2008), 1895 Zeytun Ermeni İsyanı, Erciyes Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri.
BOA. HR. SYS,2810/2
BOA. Y. PRK. A, 10/42
BOA. Y.PRK. ASK, 107/78
ÇABUK, Mustafa, (2013), 1875–1925 Yılları Arasında Adana, Antakya, Antep, Maraş Ve Mersin Bölgelerinde Misyonerlik Faaliyetleri Ve Ermeni Olayları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kahramanmaraş.
EYİCİL, Ahmet, (2008), Osmanlı'nın Son Döneminde Maraş'ta Ermeni Siyasi Faaliyetleri, Gün Yayınları, Ankara.
GÜRÜN, Kamuran, (2005), Ermeni Dosyası, Remzi Kitabevi, İstanbul.
HATİPOĞLU, Süleyman, 2006. Çukurova'da Ermeni Mezalimi, Hatay Folklor Araştırma Derneği Yayını, Antakya.
KANAR, Mehmet, (2001), Ermeni Komitelerinin Emelleri ve İhtilal Hareketleri Meşrutiyetten Önce ve Sonra, Der Yayınları, İstanbul.
KILAVUZ, Hüseyin, (2007), Türk Basınında Adana Ermeni Olayları, Niğde Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde.
Osmanlı Belgelerinde Ermeni İsyanları (1878-1895), C. I, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008.
Osmanlı Belgelerinde Ermeni İsyanları (1895-1896), C. II, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008.
TEMİZ, Hatice ile 29 Ekim 2012 tarihinde saat 10:30 'da Andırınının Altınyayla Köyünde yapılan Röportaj(Kendisi 1930 doğumludur.)
TEMİZ, Mehmet, (2005), Kahramanmaraş Andırından Derlenen Ağıtlar, Fırat Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
TOROS, Taha, (2001)Kurtuluş Savaşında Çukurova, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
URAS, Esat, (1976)Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi, Belge Yayınları, İstanbul.
YURTSEVER, Cezmi, (1999), Zeytinlu'nun 311 Mirası..., Köksav Yayınları, Ankara.
YURTSEVER, Cezmi, (2010),“agasinin-katliam-gunlugunden”,cezmyurtsever-andirintarh.blogspot.com (Erişim Tarihi: 27.12.2013).

BELGELER:

EK-1 Zeytun, Fırnis ve Geben Ermenilerinden oluşan eşkıyanın Andırın’ı bastığı Müslüman haneleri yakıp yağmaladığı hakkında Halep Valisinin gönderdiği belge. (HR. SYS,2810/2; Ermeni İsyancıları (1895-1896),C.II, 2008: 440)

Belgenin Transkribi

Bab-ı Ali

Daire-i Sadaret-i Uzma

Telgraf Odası

Halep Vilayetinden varid olan şifreli telgrafnamenin suretidir.

Dünkü gün sekiz yüzü mütecaviz Zeytun, Fırnis ve Geben Ermeni eşkıyası Andırın Kazası merkezi üzerine hücum ederek derunundaki Cami-i şerif ile Hristiyan hanelerinden maada Hükümet Konağıyla İslam hanelerini yağma ve ihrak ve firara muktedir olmayan memurin ve ahali ailelerini esir eyledikleri ve Kaymakam ile heyet-i kazanın birer tarafa savuşmuş oldukları oradan gelen iki nefer jandarmanın ifadelerinden ve Kozan Mutasarrıfının kumandanlığa mevrad telgrafnamesinden anlaşıldığı Maraş Mutasarrıflığından şimdi alınan telgrafnamede işaret kılınmış ve bu gibi taarruzat ve şekavetin önünü almak için bu babda her ne türlü tedabir icrası iktiza eder ise Kumandan Mustafa Remzi Paşa

Belgenin Transkribi

Yıldız Sarayı Hümayunu

Başkitabet Dairesi

Halep Vilayeti’nden Şifre Telgrafname

Suret

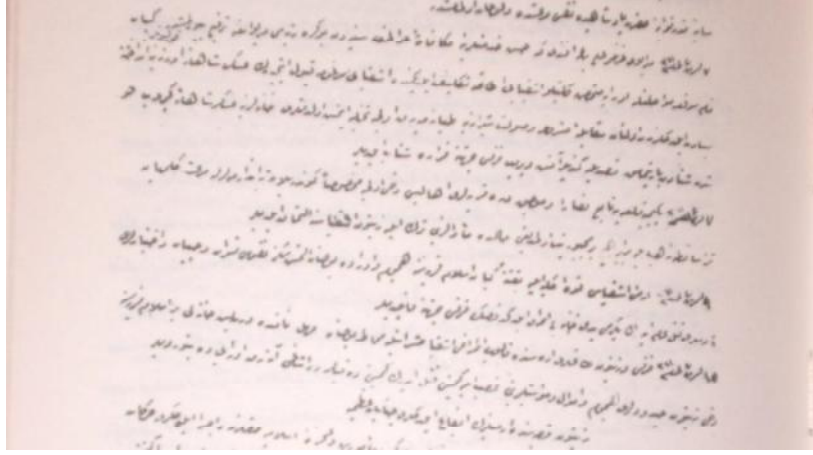
Zeytun eşkiyası şimdiye kadar civarlarında bulunan İslam karyelerinden Beşen ve Kürtül ve Süsükürtler ve Avkasır ve Kerimli ve Demrek ve Sarı Mollalı ve Köşürge ve Çukurhisar ve Geben karyeleriyle Andırın merkezini yağma ve ihrak ve ahali-i Müslimenin zükurundan iki yüz elli ve inasından on altı nüfus katl ve zükur ve inasdan sagır ve kebir yüz kadar nüfus cerh etmişlerdir. Bu köylerin mahruk haneleri beş yüze karib olup ahali-i hicrete mecbur olmuştur. İslam kadınlarının memelerini kesmek ve çocukları ebeveyninin gözü önünde boğazlamak ve barut ile gözlerini yaktıktan sonra öldürmek gibi hareket-i vahşiyanelerinin vuku’u muhakkaktır. Alabaş Nahiyesinde iki jandarmayı yaktıkları gibi Maraş Jandarma Binbaşısı ile maiyeti üç jandarmayı şehid ve birisini tehlikeli surette cerh ve esnayı rahda Nizamiye Mülazımı Hasan Ağa’nın gözü önünde üç nefer masum evladını ve muahharan kendisiyle haremni ve Andırın’da Jandarma Çavuşu Yusuf’u ve Bertiz’de nizamiye onbaşısını şehid eylediler. Zeytun içinde ve sair yerlerde pek çok katl ve... İşkence ve yağma ika eylemişlerdir. Tahkikat ve tafsilatı iade-i asayişe mütevakkıfdır.

C. (Cemaziyel ahir) fi 1 Kanun-ı Evvel sene 1311. Bu babda Maraş Mutasarrıflığından olunan istifsara cevaben alınan telgrafname balaya naklolunmakla ol babda ferman.

Fi 1 Kanun-ı Evvel sene 1311 (15 Aralık 1895)

Halep Valisi Zihni

EK-3 Zeytun Ermenilerin 9 Teşrini Sani 1311(21 Kasım 1895) tarihinde Geben’i basarak kadın çocuk, ihtiyar demeden 68 Müslüman’ı katlettiklerini ve 27 evi yaktıklarını bildiren arşiv belgesi. (HR. SYS,2810/2; Ermeni İsyamları (1895-1896), C.II, 2008: 454)

Belgenin Transkribi

7 Teşrin-i sani 1311(19 Kasım 1895) Miralay İzzetli Ali Beyefendini ki hüsnü hizmetlerine müfafeten avatıf-ı seniyyeden bu kere rütbesi mirlivalığa terfi buyrulmuştur. Geben nam mevkiye muvasalatla oraya mütehasşın külliyyetli eşkiyayı itaate teklif eylediğinde eşkiyayı merkuma kabul etmeyerek asakir-i şahane üzerine kurşunlar endahtına cesaret eylediklerinden olunan mukabele-i meşrua ve savlet-i şiraneye dayanamayarak evvelce tahliye etmiş oldukları hanelerine asakir-i şahane girip şiddet-i şitadan barınmamak kastıyla kendiler ateş verip Fırnis cihetine firara şitab eylediler.

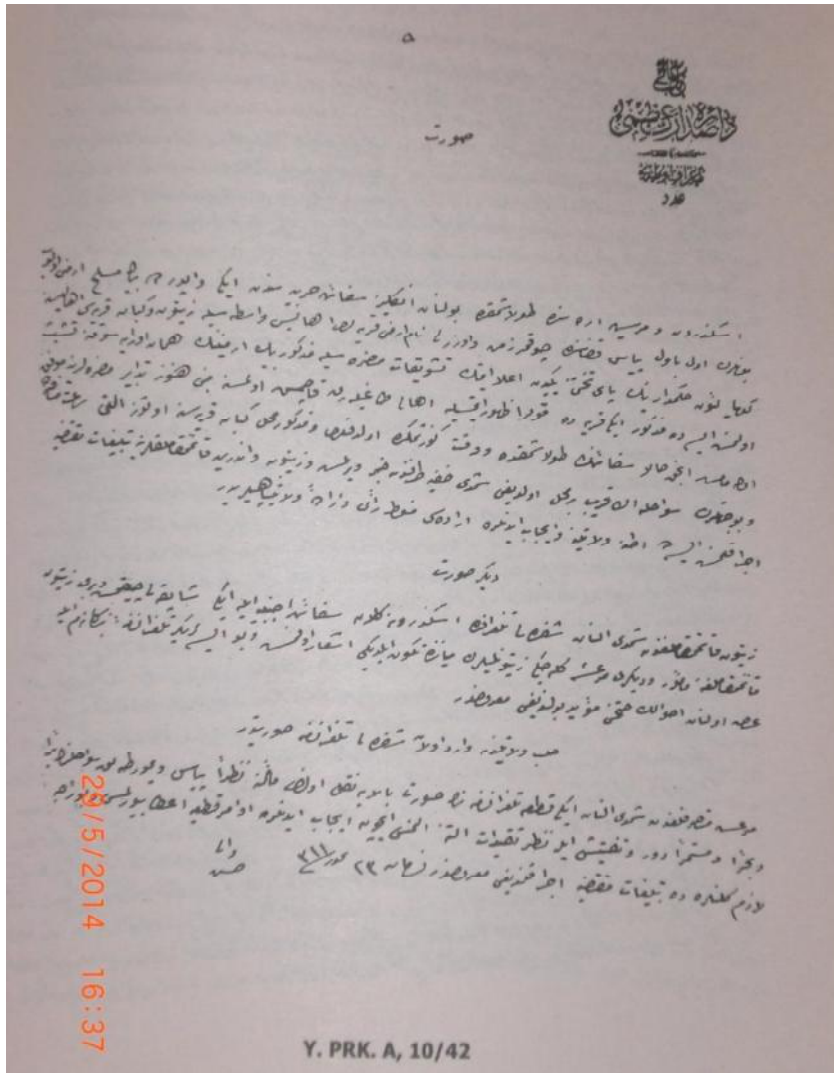
7 Teşrin-i Sani sene 1311 Yenice kale'ye tabi Nasara ve Mucukdere karyeleri ahalişi dahi evvelce mahsusen gönderilen jandarmalarla maraş' a gelmeyen Terasanta rahipleriyle beraber hiçbir mecburiyet olmadığı halde mevalarını terk ile Zeytun eşkiyasına iltihak eylediler.

9 Teşrin-i Sani 1311 Ermeni eşkiyası kuvve-i külliye ile bağteten Geben İslam karyesine hücum ve orada bulunan altmış sekiz nüfus nisvan ve sıbyan ve ihtiyarları, adamları katliam ederek yirmi yedi haneyi ihrak eyledikten sonra Fırnis cihetine kaçtılar.

15 Teşrin-i Sani sene 1311 Fırnis ve Zeytun dağları arasında kalıp etrafı eşkiya haşeratıyla muhat bulunan Mihal namında dört beş haneli bir İslam karyesine dahi Zeytun haydudları hücum ve emval ve mevaşilerini gasb ile kimisini katlederek kimisini de kayalardan aşağı atarak orayı da bitirdiler.

Zeytun Kasabasında Ermenilerin İka Eyledikleri Cinayet-i Azime

EK-4 İskenderun ve Mersin açıklarındaki iki İngiliz harb gemisinde bulunan 1000 kadar silahlı Ermeninin Zeytun ve Geben'e sevk edilmek istendiği istihbaratının alındığına dair arşiv belgesi. (Y. PRK. A, 10/42; Ermeni İsyancıları (1878-1895), C.I, 2008: 343)

Belgenin Transkribi

Bab-ı Ali

Daire-i Sadaret-i Uzma

Telgraf Odası

Suret

İskenderun ve Mersin arasında dolaşmakta bulunan İngiliz sefain-i harbiyesinden iki vapurda bin müsellağ Ermeni olup bunların evvel be evvel Payas Kazasında Çokmerzimen ve Üzerli nam Ermeni karyeleri ahali vasıtasıyla Zeytun ve Geben karyesi ahalisine güya Leon hükümdarının payitahtını yeniden ila etmek teşvikat-ı muzırrasıyla mezkûr bin Ermenin hemen oraya sevkine teşebbüs olunmuş ise de mezkûr iki karyede kolera zuhur etmesiyle ahali dağılarak kaçmış olmasına mebnî henüz tedabir-i muzırralarına muvaffak olamamış ancak hala sefainin dolaşmakta ve vakit gözetmekte oldukları ve mezkûr mahal Geben karyesine otuz altı saat mesafede ve bu cihetlerin sevahile en karib bir mahal olduğu şimdi hafîye tarafından haber verilmiş ve Zeytun ve Adana'nın kaymakamlıklarına tebligat-ı mukteziye icra kılınmış ise de Adana Vilayeti'ne icab edenlere iradesi menut-ı re'y ve irade-i Vilayet-penahileridir.

Diğer Suret

Zeytun Kaymakamlığından şimdi alınan telgrafda İskenderun'a gelen sefain-i ecnebiye ile iki şapkalı çıkmış ve biri Zeytun Kaymakamlığına memur diğeri Maraş'a geleceği Zeytunluların miyanında tekevvün eylediği işar olunmuş ve bu ise diğeri telgrafname-i bendeganem ile arz olunan ahvalin sıhhatini müeyyid bulunduğu maruzdur.

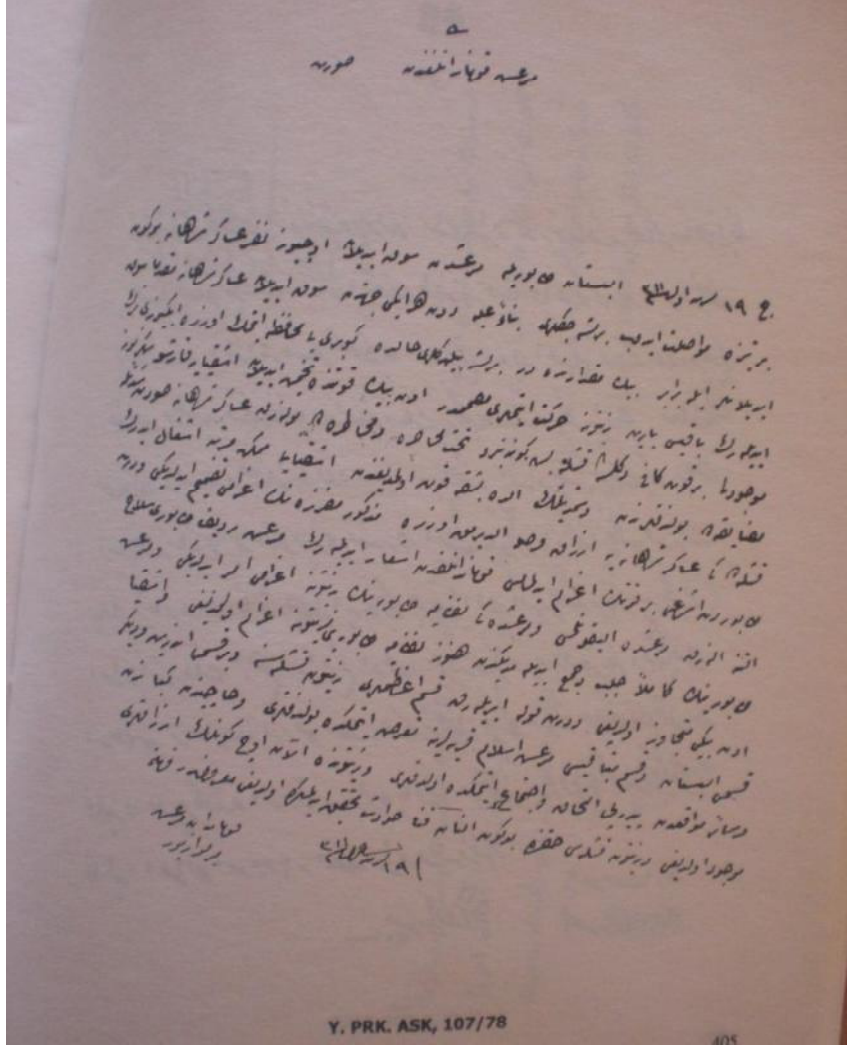
Halep Vilayetinden varid olan şifreli telgrafname suretidir.

Maraş Mutasarrıflığından şimdi alınan iki kıta telgrafnamenin sureti balaya naklolundu. Mealine nazaran Payas ve Yumurtalık sevahilinin beren ve bahren ve müstemirren devru teftiş ile nazar-ı takayyüdat altına alınması için icab edenlere evamir-i katiye ita buyurulması ve buraca lazım gelenlere de tebligat-ı mukteziye icra kılındığı maruzdur. Ferman.

Fi 23 Temmuz sene 1311(4 Ağustos 1895)

Vali Hasan

EK-5 1895 yılındaki Zeytun Ermeni isyanına Geben, Saimbeyli vs. yerlerden de Ermenilerin peyderpey katıldığına dair arşiv belgesi. (Y.PRK. ASK, 107/78; Ermeni İsyancıları (1878-1895), C.I, 2008: 405)

Belgenin Transkribi

Maraş Kumandanlığından Suret

C. (Cemaziye ahir) 19 Teşrin-i evvel sene 1311. Elbistan Taburuyla Maraş'tan sevk olunan üç yüz nefer asakir-i şahane bugün Bertiz'e muvasalat edip birleşecekleri binaeleyh dün her iki cihetden sevk edilen asakir-i şahane mukaddema sevk edienler ile beraber bin mikdarındadır. Birleşebildikleri halde köprüyü muhafaza etmek üzere iki

yüzü terk edilerek bakisi yarın Zeytun'a hareket etmeleri musammemdir. On bin kuvvetinde tahmin edilen eşkiyaya karşı sekiz yüz mevcudlu bir kuvvet kâfi değilse de kışla beş günden beri taht-ı muhasara ve muhatarada bulunarak asakir-i şahane suret-i şiddetle müzayakada bulduklarından ve şimdilik elde başka kuvvet olmadığından eşkiyayı mümkün mertebe işgal ederek kışladaki asakir-i şahaneye erzak ve su aldirmek üzere mezkur müfrezenin izamı tasdim edildiği ve dört taburdan aşağı bir kuvvetin izam edilmemesi kumandanlıktan işar edilmeyerek Maraş Redif Taburu silah altına alınarak Maraş'ta alıkonulması ve Maraş'taki Nizamiye Taburu'nun Zeytun'a izam emredildiği ve Maraş Taburu'nun kamilen celb ve cem edilemediğinden henüz nizamiye taburu Zeytun'a izam olunmadığı ve eşkiya on bini müteceviz olduğu ve dört kola ayrılarak kısmı azamları Zeytun Kışlası'na ve bir kısmı Andırın ve diğer kısmı Elbistan ve kısmı mütebakisi Maraş İslam karyelerine taarruz etmekte buldukları ve Haçın'den Geben'den ve sair mevakiden peyderpey iltihak ve ictima etmekte oldukları ve Zeytun'da el-an üç günlük erzakları mevcut olduğu ve Zeytun Kışlası hakkında bugün alınana fena havadis tahkik edilmekte olduğu maruzdur. Ferman.

Fi 19 Teşrin-i Evvel sene 1311 (31 Ekim 1895) Kumandan-ı Maraş
Mirliva Ziver